

Landbouw en zorg

Zorglandbouw en biologische landbouw kunnen elkaar veel bieden

Veel mogelijkheden voor mens-dier contact.

Steeds meer boeren kiezen ervoor om landbouwproductie te combineren met het leveren van diensten waar de samenleving om vraagt. De combinatie van landbouwproductie met sociale diensten zoals zorg, opvang en begeleiding van verschillende doelgroepen trekt steeds meer aandacht.

Boerderijen waar deze sociale diensten worden aangeboden, of populair gezegd zorgboerderijen, nemen in aantal snel toe. In 1998 waren het er nog slechts 75, eind 2001 was het aantal gestegen tot meer dan 300 en een verdere forse stijging wordt verwacht. Geen enkele zorgboerderij is gelijk, er is een grote diversiteit in doelstellingen van cliënten, in doelgroepen die worden opgevangen en begeleid,

en in landbouwkundig bedrijfstype. Verschillende doelgroepen zijn bijvoorbeeld mensen met een verstandelijke handicap, psychische- of verslavingsproblematiek, langdurig werklozen, mensen met burn out, ouderen, probleemjongeren. De verschillende doelstellingen: dagbesteding, arbeidstraining en integratie, wonen, therapie. Bij variatie in landbouwkundige bedrijven valt te denken aan gemengd bedrijf, veehouderij, akkerbouw, tuinbouw, intensief en extensief, groot-schalig en kleinschalig.

Maatschappelijke betekenis

De aandacht voor zorgboerderijen past binnen een brede beweging van groeiende belangstelling voor gezonde voeding, gezonde leefomgeving en aansluiting bij het gezonde van de mens. De maatschappelijke betekenis van landbouw en zorg kan aanzienlijk zijn:

- Gunstige beïnvloeding van de leefbaarheid en de economie van het platteland; de inkomsten uit de zorgtak variëren van € 5.000- € 100.000 per bedrijf per jaar.
- Een geheel nieuwe betekenis voor de landbouw en versterking van het imago.
- Contact tussen de samenleving en steeds schaarser wordende kwaliteiten van de boerderij.
- Een bijdrage aan de vermaatschappelijking van zorg en integratie van gemarginaliseerde groepen

De ervaring laat zien dat zorgboerderijen en kwaliteiten hebben die gezondmakend zijn voor mensen uit heel verschillende groepen in de samenleving. Volgens zorgboeren gaat het hierbij om het werken met planten en dieren, de natuurlijke en levendige omgeving, de ruimte, de rust, en het ritme, de structuur en de bedrijfsmatige omgeving die de boerderij biedt. Partijen uit de zorgsector vinden het belangrijk dat een zorgboerderij het volgende kan bieden:

- Voldoende diversiteit aan zinvolle werkzaamheden die aansluiten bij de vragen, wensen en doelstellingen van cliënten.
- Authenticiteit: over het algemeen is er een sterke voorkeur voor boerderijen waar ook grote waarde wordt gehecht aan de landbouwproductie.
- Maatschappelijk inbedding van het bedrijf: er moeten voldoende mogelijkheden zijn voor cliënten om contacten aan te gaan met mensen van buiten.
- Een omgeving en werkzaamheden met voldoende veiligheid en met uitdaging.
- Werkzaamheden die mogelijkheden bieden voor verbinding/betrokkenheid. Hiervoor blijken met name dieren heel geschikt te zijn.

- Een omgeving waar de cliënt onderdeel is van een sociale gemeenschap.
- Voldoende aandacht en tijd voor de cliënt.

Eisen aan de zorgboer

Het combineren van landbouw en zorg op het bedrijf stelt aan een zorgboer een groot aantal eisen. Een goede zorgboer is niet alleen vakkundig op landbouwgebied, hij/zij is daarnaast een kundige begeleider van cliënten en een ondernemer op agrarisch vlak en op het gebied van de zorg. Een goede zorgboer heeft kennis en affiniteit met de doelgroep. Een goede zorgboer moet in staat zijn om werkzaamheden die op de boerderij moeten worden uitgevoerd om te zetten naar cliëntactiviteiten: activiteiten die aansluiten bij de doelstellingen en behoeften van de cliënt. Een zorgboer dient daarnaast over een groot aantal persoonlijke kwaliteiten te bezitten zoals wilskracht en doorzettingsvermogen (het is vaak een lange weg voordat de zorgtak gestart kan worden), sociale kwaliteiten, warmte, enthousiasme, openheid om te leren en nuchterheid. Een zorgboer moet goed om kunnen gaan met cliënten en hun verwanten, met vertegenwoordigers van zorginstellingen en andere partijen in het veld van landbouw en zorg.

Knelpunten

De combinatie van landbouw met zorg, opvang en begeleiding biedt de landbouw veel kansen. Knelpunten die de ontwikkeling van landbouw en zorg beperken zijn er ook:

- Onvoldoende inzicht in de resultaten van het verblijf op de boerderij, voor cliënt en samenleving.
- Onvoldoende kennis over het belang van gezondmakende elementen van een boerderij voor de kwaliteit van het leven van cliënten uit verschillende doelgroepen: de aanwezigheid van dieren, het bedrijfsmatige karakter, de ruimte.
- Veel cliënten die baat kunnen hebben bij een zorgboerderij zijn niet op de hoogte van de mogelijkheden. Dit is vooral het geval bij nieuwe doelgroepen zoals mensen met een burn-out en langdurig werklozen.

foto's: Jan Hassink

Op biologische bedrijven is dikwijls voldoende afwisselend werk op verschillende niveau's.

- Regelgeving op het gebied van dierziektebestrijding en ruimtelijke ordening belemmert de ontwikkelingsmogelijkheden van veel zorgboerderijen.

Vooral biologische bedrijven

Van oudsher bestaat een hoog percentage van de zorgboerderijen uit biologische bedrijven. Ongeveer tweederde (200) van de ruim 300 zorgboerderijen heeft een biologische bedrijfsvoering. Het is niet verwonderlijk dat veel zorgboerderijen juist biologische bedrijven zijn. Uit analyse van het werkveld en gesprekken met vele zorgboeren komen de volgende redenen naar voren:

Visie op gezondheid: Biologische boeren lijken dikwijls een bredere visie op gezondheid te hebben dan gangbare boeren. Het bieden van een gezondmakende omgeving voor de medemens sluit over het algemeen naadloos aan bij de visie van biologische boeren met respect en aandacht voor een natuurlijke ontwikkeling van planten, dieren en de omgeving.

Visie op ontwikkeling van het bedrijf: Biologische boeren zien intensivering en schaalvergroting minder vaak als een gewenst toekomstbeeld dan gangbare boeren. Biologische boeren zijn meer geïnteresseerd in verbredingsactiviteiten. *Houding en gerichtheid van de boer of boerin:* Een groot deel van de biologische boeren kiest uit idealisme voor een andere productiewijze. Biologische boeren willen over het algemeen meer interactie met de samenleving dan gangbare boeren. Ze zijn over het algemeen

minder gericht op het behalen van een zo hoog mogelijke productie.

Aard van de werkzaamheden: Op biologische bedrijven is over het algemeen gedurende het hele jaar voldoende afwisselend werk van verschillende niveau's. Met name gemengde bedrijven hebben hier veel mogelijkheden

Wijze waarop dieren worden gehouden: Voor veel cliënten blijkt het werken met landbouwhuisdieren belangrijk te zijn. De kwaliteiten van de dieren komen alleen goed tot hun recht als ze hun natuurlijke gedrag kunnen vertonen en er voldoende mogelijkheden zijn voor mens-dier contact.

Waardevol

De combinatie van biologische landbouwproductie en zorg biedt de biologische sector veel kansen. Er zijn nu al 200 zorgboerderijen met een biologische bedrijfsvoering en de verwachting is dat dit aantal nog fors zal kunnen toenemen. De combinatie van biologische productie en zorg biedt de sector de mogelijkheid om de specifieke kwaliteiten van biologische bedrijven met behulp van de nieuwe context (zorg) breder voor het voetlicht te brengen (bijvoorbeeld diversiteit en mogelijkheden voor dieren om natuurlijk gedrag te vertonen), het biedt mogelijkheden om de biologische landbouw verder in de samenleving te integreren, het kan bijdragen aan een verdere imagoverbetering van de biologische sector en het biedt biologische boeren een additionele inkomstenbron. Het is waardevol als deze kansen ook worden benut. ■